

Народнаму мастаку Беларусі і СССР, Герою Беларусі М. А. Савіцкаму споўнілася 69 гадоў

Жыццё і творчасць Міхаіла Андрэевіча Савіцкага непарыўна звязаны з лёсам беларускага народа. Ён нарадзіўся ў 1922 г. у невялікай вёсцы Звянячы Талачынскага раёна Віцебскай вобласці ў сялянскай сям'і. Дапытлівы, здольны да любога рамяства хлопчык навучыўся ад бацькі цялярыць, бандарыць, каваць, аднак марыў стаць мастаком. Пасля заканчэння сярэдняй школы ў 1940 г. быў прызваны ў армію, а праз год пачалася вайна.

Восенню 1941 г. М. А. Савіцкі ў складзе 345-й стралковай дывізіі трапіў на фронт. Ён апынуўся сярод тых, хто на працягу 250 дзён адбіваў атакі фашыстаў пад Севастопалем, які стаў горадам-героем дзякуючы подзвігу яго абаронцаў. У ліпені 1942 г. каля Херсанскага маяка М. А. Савіцкі быў узяты ў палон. Тыя дні сталі пачаткам цяжкіх выпрабаванняў, што выпалі на долю будучага мастака. Ён зведаў доўгі і галодны этап у нацысцкую Германію, пад-

нявольную працу на вагонабудаўнічым заводзе ў Дзюсельдорфе, дзе ажыццяўляў дыверсійную дзейнасць. Потым былі ўцёкі і, як пакаранне, — жудасны Бухенвальд. Каго не паспелі знішчыць у крэматорыі гэтага лагера, эвакуіравалі ў Дахаў, адкуль дарога на волю была адрэзана. Жывым М. А. Савіцкі застаўся цудам: 29 красавіка 1945 г. вязняў вызвалілі саюзнікі. Міхаіл Андрэевіч вярнуўся ў родныя Звянячы ў 1947 г. Ён паступіў у Мінскае мастацкае вучылішча, потым працягваў вучобу ў Маскоўскім мастацкім інстытуце імя В. І. Сурыкава, пасля заканчэння якога пачаў працаваць у Мінску. Малады мастак не адразу знайшоў сваю галоўную тэму, таму першыя яго карціны не выклікалі глыбокага захаплення глядачоў. У 1960-ыя гг. М. А. Савіцкі пачаў развіваць новы напрамак сваёй творчасці — тэму партызанскага руху ў Беларусі. Яго карціны «Партызаны» (1963), «Аршанскія партызаны» (1966—1967), «Партызанская мадонна», «Віцебскія вароты» (абедзве 1967 г.), «Клятва» (1969), «Забойства сям'і і партызана» (1972), «Плач па загінуўшых героях» (1974) і іншыя атрымалі ўсеагульнае прызнанне і сталі летапісам партызанскай барацьбы.

Паступова М. А. Савіцкі набліжаўся да сваёй асноўнай тэмы — адлюстравання галоўнага віноўніка вайны — фашызму. Палотны серыі «Лічбы на сэрцы» былі напісаны за кароткі час, аднак да гэтай працы мастак ішоў 13 гадоў. Яму патрэбны быў час, каб яшчэ раз перажыць мінулае, якое няўмольна прымушала аддаць даніну памяці тым, хто загінуў у жудасных пакутах. «Лічбы на сэрцы» — гэта свайго роду духоўнае ўзыходжанне мастака, дзе ў балючай аголенасці выступаюць смерць, зло, злачынства, чалавеканенавісніцтва — тое, што атаясамліваецца з фашызмам. Паказваючы страшныя сцэны, майстар сцвярджае непахісную ісціну — прыгажосць духу і цела бессмяротная, непераадольная. Адсюль — выразнасць кантрастаў змрочнага акружэння і прасветленых вобразаў карцін

«Летні тэатр» (1975), «Адбор» (1976), «Этэрсберг — галгофа XX стагоддзя», «Мадонна Біркенаў» (абедзве 1978 г.) і інш.

Трагедыя Вялікай Айчыннай вайны стала не апошняй для беларускага народа. Чарнобыль — гэта другая бяда, час, калі давялося зноў перажыць боль страт, гора тых, хто пакінуў абжытую спрадвеку зямлю. У 1986 г. М. А. Савіцкі пачаў пісаць цыкл палотнаў «Чорная быль» (завершаны ў 1993 г.), дзе з высокай мастацкай пераканаўчасцю раскрыта шматграннасць чарнобыльскай катастрофы.

Творчасць мастака прасякнута не толькі трагічнымі матывамі. Ёсць у яго работы, дзе адлюстраваны мірная стваральная праца, радасць жыцця, прыгажосць чалавека. Святлом і надзеяй прасякнуты карціны «Куст руж» (1974), «Сям'я» (1980), «Мара», «Калгасніца» (абедзве 1981 г.), «Касачы» (1991), «Чыстыя сэрцам» (1996) і інш. Шмат сіл і часу аддаў М. А. Савіцкі партрэтнаму жывапісу. Яго партрэты вылучаюцца не павярхоўным знешнім падабенствам, а тым, што ў іх раскрываецца глыбінная сутнасць асобы. У жанры партрэтнай кампазіцыі пісалася і апошняя карціна мастака «Скобраўка».

У 1990—2001 гг. М. А. Савіцкі звярнуўся да біблейскай тэмы. У вялікім цыкле карцін «Запаведзі» ён акцэнтуюе ўвагу на дабыні і міласэрнасці, на тым, што складае аснову жыцця. Палотны «Пахаванне Ефрасінні Полацкай», «Анёл» (абедзве 1992 г.), «Зняцце з крыжа» (1993), «Уцёкі ў Егіпет», «Спакушэнне Іуды» (абедзве 1995 г.), «Нясенне крыжу» (1996) і іншыя сцвярджаюць запаведзі хрысціянства, якія выходзяць у чалавеку глыбокую маральнасць, духоўнасць, прыстойнасць, дабрачыннасць і прыгажосць. У асобных палотнах і цыклах карцін, партрэтах і пейзажных эцюдах мастак вёў доўгую, шчырую, прасякнутую клопатамі размову пра лёс чалавека і чалавецтва. Работы М. А. Савіцкага, акадэміка, лаўрэата шматлікіх прэмій, ардэнаносца, узрушваюць цэльнасцю, даступнасцю, яны зразумелы людзям любога ўзросту.

К. Д. Варанько,
вядучы бібліёграф Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі